

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

ДЕКОРАТИВНА ІНСТАЛЯЦІЯ З ДЕРЕВИНИ

«МОЛОТ ПЕРУНА»

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Спеціалізація «Художня обробка деревини»

Освітня програма «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

КвРДМ.021917.21.16.ПЗ

Виконав студентка 4 курсу групи ДМ-21-1 Ельвіра ЦЕПЛЯЄВА

Керівник: ст. викладач Сергій ДУБОВИК

Нормоконтролер Оксана ПЯСТУК

До захисту допускаю:

В. о. завідувача кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

 Олена САМБОРСЬКА

« 17 » червня 2025 р.

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
 Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
 Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
 Галузь знань 02 Культура і мистецтво
 Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
 Освітня програма Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво
 Спеціалізація Художня обробка деревини

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри ТМОЮМ

[Підпис] Олена САМБОРСЬКА

04 квітня 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Циришев Євген Вадилович

Прізвище, ім'я, по-батькові студента

1. Тема роботи Декоративна інсталяція з дерева "Молодість перуна"
 керівник роботи Дубовик Сергій Володимирович

Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від 7 лютого 2025 р. № 23

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 17.06-18.06.2025р.

3. Вихідні дані до роботи Техніка виконала: об'ємне різьблення геометричне різьблення, токарство. Матеріали виконала: деревина сушена, шпак. Допоміжні матеріали: лоток голий, пенькова нитка, декоративні увіск.

4. Зміст пояснювальної записки Історія та передумови розвитку різьблення. Художній особливості як творить тр технікою, ідеї та художньо-образні аспекти, характерні риси матеріалів, інструментів та калькуляція витрат. Технологія виготовлення виконала дек інсталяції. Кошторисувальна характеристика та естетична оцінка.

5. Творча робота "Молодість Перуна"
 Назва художнього твору (виробу)

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Антиплагіат	Герміченко І.І.		
Нормоконтроль	Лястук О.В.		

7. Дата видачі завдання 04.04.2025р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1	Вступ	28.04 - 02.05	виконано
2	1 розділ	03.05 - 16.05	виконано
3	2 розділ	19.05 - 26.05	виконано
4	Висновки, перелік посилань	27.05 - 28.05	виконано
5	Попередній захист	29.05 - 30.05	виконано
6	Перевірка на плагіат	02.06 - 04.06	виконано
7	Нормоконтроль	05.06 - 10.06	виконано
8	Рецензування	13.06 - 16.06	виконано
9	Захист	19.06 - 20.06	виконано

Студент Евгенія Цемисова
Підпис Ім'я, прізвищеКерівник Сергій Руденко
Підпис Ім'я, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: Декоративна інсталяція з деревини «Молот Перуна»

Автор: Ельвіра ЦЕПЛЯЄВА

Керівник: Сергій ДУБОВИК

Обсяг пояснювальної записки: 59 с.; обсяг додатків: 6 с.

Ключові слова: декоративна інсталяція, декоративно-прикладне мистецтво, геометричне та об'ємне різьблення, молот, Перун.

Кваліфікаційна робота присвячена створенню декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна», що поєднує традиційні слов'янські символи з сучасними художніми засобами.

Результатом роботи є створений декоративний твір, який може бути як об'єктом інтер'єру або експонатом у виставковому просторі.

У першому розділі розповідається історія об'ємного різьблення з деревини, художньо-технологічні послідовності використання обраних технік для виконання обраного твору.

У другому розділі обґрунтовано ідею теми «Молот Перуна», також описана характеристика матеріалів, які використовувалися для виконання кваліфікаційної роботи; описано технологічну послідовність виконання декоративної інсталяції «Молот Перуна»; а також надано композиційну та естетичну оцінку художнього твору.

Підведено висновки щодо технік обробки та різьблення деревини

Представлено перелік джерел посилань. У додатках присутні ілюстрації для візуального доповнення текстової частини.

17.06.2025р.

Ельвіра

Ельвіра ЦЕПЛЯЄВА

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві художньої обробки деревини.....	9
1.1 Історія та передумови розвитку традиційного різьблення деревини	9
1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою об'ємної та геометричної різьби по дереву.....	12
2 Художньо-композиційні та технолого-матеріалознавчі особливості виконання декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна».....	16
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна».....	16
2.2 Характеристика матеріалів, інструментів та калькуляція витрат щодо виконаної декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна».....	23
2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна».....	28
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна».....	44
Висновки.....	50
Перелік джерел посилань.....	52
Додаток А Роботи в техніці скульптурне різьблення.....	54
Додаток Б Роботи в техніці геометричного різьблення.....	55
Додаток В Ескіз для креслення «Молот Перуна».....	56
Додаток Г Фінальний ескіз твору «Молот Перуна».....	57

Додаток Д Постер.....	58
Додаток Е Виконана декоративна інсталяція «Молот Перуна».....	59

ВСТУП

Декоративне мистецтво є важливою складовою культурного простору, що поєднує утилітарність і художню виразність, зберігаючи при цьому національні традиції та формуючи нові образи візуального мистецтва.

Сучасне декоративно-прикладне мистецтво є важливим засобом збереження національної ідентичності, втілення культурних кодів та глибоких символічних образів, притаманних українському народові. В умовах глобалізації особливого значення набувають авторські художні твори, які відображають традиції, світогляд і духовну спадщину предків у новій, актуальній формі. Одним із таких образів, що має глибоке історичне і культурне коріння, є Перун – верховний бог грому і блискавки у слов'янській міфології, символ мужності, сили, захисту та справедливості.

У цьому контексті декоративна інсталяція з деревини «Молот Перуна» є художньою спробою передати цінності, закладені в образі цього божества, засобами сучасної композиції та традиційного матеріалу – дерева. Виріб несе як естетичне, так і філософське навантаження, поєднуючи в собі архаїчну символіку з модерновим підходом до форми, фактури й змісту.

Актуальність теми зумовлена зростаючим інтересом до національної культури, духовної спадщини та традиційного декоративно-прикладного мистецтва. В умовах сучасності важливим стає збереження і переосмислення етнічних символів через авторські художні форми. Створення декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна» є спробою поєднати давню слов'янську міфологію з сучасною естетикою, що відповідає потребам культурного відродження та розвитку індивідуального художнього вираження.

Об'єктом дослідження є техніки художньої обробки деревини, як різновид декоративного мистецтва.

Предметом дослідження є художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виконання декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна».

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні художньо-композиційних і технологічно-матеріалознавчих особливостей декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна», виготовлення його відповідно до схарактеризованої технологічної послідовності та презентуванні на постері.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити історію розвитку художньої обробки деревини;
- схарактеризувати художньо-технологічні особливості виконання творів у техніці скульптурного та геометричного різьблення;
- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна»;
- підібрати та охарактеризувати матеріали, виконати калькуляцію витрат на виготовлення декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна»;
- обґрунтувати технологічну послідовність декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна» та виготовити його;
- охарактеризувати композиційні особливості виконаної декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна», дати йому естетичну оцінку та виготовити постер.

Результати кваліфікаційної роботи представлено в опублікованих працях: «Сучасна інтерпретація образу Перуна в арт-об'єкті «Молот Перуна»» [1], яка увійшла до збірника наукових праць Хмельницького Національного Університету «Матеріали наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва».

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

1.1 Історія та передумови розвитку традиційного різьблення по деревині

Традиційне об'ємне різьблення по дереву є однією з найдавніших і найвиразніших форм декоративно-прикладного мистецтва, яка виникла на перетині потреби людини у функціональних речах і її прагнення до краси, символізму та духовного вираження. Це мистецтво формувалося упродовж тисячоліть, поступово еволюціонуючи від простих утилітарних елементів до складних художніх композицій, що стали невід'ємною частиною національної культури.

Різьблення по деревині – вид декоративно-ужиткового мистецтва, різьблення є одним із видів художньої обробки деревини, також порядок з випилюванням і токарною обробкою) [2].

Ще з прадавніх часів дерево було одним із перших матеріалів, які почала використовувати людина для виготовлення знарядь праці, житла, посуду, а згодом – і декоративних елементів. Через природну доступність, м'якість та зручність у обробці дерево стало ідеальним матеріалом для різьблення. Найперші форми різьблення були простими: насічки, лінії, геометричні фігури, які мали переважно магічне або символічне значення.

Археологічні дослідження свідчать, що вже у добу неоліту існували дерев'яні предмети із слідами декоративної обробки. Особливо помітне використання дерева в культурі трипільців (IV–III тис. до н.е.), які виготовляли дерев'яні предмети побуту, житлові конструкції, ритуальні об'єкти. Хоча деревина рідко зберігається в археологічному матеріалі через свою біологічну

недовговічність, численні сліди вказують на високий рівень обробки матеріалу ще в той період.

У період Київської Русі (IX–XIII ст.) дерево перетворилося з утилітарного матеріалу на носій художнього змісту. З появою християнства розпочався активний розвиток храмового зодчества, де деревина відіграла провідну роль. Різьблені іконостаси, аналої, престоли, панікадила, двері храмів прикрашалися об'ємними різьбленими композиціями з образами святих, сценами з Біблії, орнаментами, які поєднували язичницькі мотиви з новими християнськими символами.

Ексклюзивні стародавні пам'ятки мистецтва з деревини збереглося доволі мало, але ті, що знайдені при дослідженнях та розкопках, свідчать про те, що майстерне володіння деревообробкою, об'ємним різьбленням, витесуванням.

У Стародавній Русі слово «тесляр» означало «майстер з'єднувати й обробляти окремі частини дерева». Тесляр – він же й будівельник, і художник. Деревина широко використовувалась при будівництві міст і сіл, князівських палаців та фортець. Техніка обробки деревини була доволі різноманітною, часто зустрічалось вирізання, видовбування, розпис та випалювання.

Майстри розвивали техніки круглої та рельєфної (напівоб'ємної) різьби. Висока майстерність і символізм зображень свідчать про глибоке розуміння композиції, пропорцій і духовного змісту образів. Дерев'яні церкви з різьбленим декором стали еталоном національного стилю, зокрема в Карпатському регіоні, де техніка зберігалася і передавалася з покоління в покоління.

У XIV–XVIII ст. під впливом європейських художніх стилів – готики, ренесансу, бароко – різьблення по дереву в Україні значно ускладнюється. Поряд із церковною тематикою розвивається світське оздоблення: меблі, скрині, двері, віконниці, сволюки прикрашаються глибоким об'ємним різьбленням. Художні композиції включають складні рослинні мотиви, геральдичні елементи, міфологічних тварин.

Цей період ознаменувався також становленням майстерень, в яких працювали цілі династії різьбярів. Об'ємне різьблення вже мало не лише декоративну, а й статусну функцію – воно свідчило про добробут і смак господаря.

У XIX столітті об'ємне різьблення набуває особливої популярності серед сільського населення. В умовах відносної стабільності та культурного відродження народні майстри починають активно оздоблювати предмети побуту: лави, шафи, мисники, люльки, прялиці, колиски. Важливою формою творчості стає також різьблення дерев'яних хрестів і надгробків, які відзначаються складною об'ємною композицією (див. додаток А, рисунок А.1).

Кожен регіон України виробив свої особливості техніки та орнаментики. Наприклад, на Гуцульщині переважала кругла пластична різьба з включенням інкрустації; на Поділлі – рельєфне різьблення з рослинними мотивами; на Слобожанщині – об'ємне різьблення з геометричними елементами та симетрією (див. додаток А, рисунок А.2).

З приходом індустріалізації, урбанізації та стандартизації побуту в першій половині XX століття роль традиційного різьблення значно зменшується. Машинне виробництво витісняє ручну працю, і майстри втрачають можливість заробляти ремеслом. У радянський період різьблення зберігається переважно як елемент етнографічної культури або ж використовується у декоративному оформленні громадських будівель і музеїв.

Проте з 60-х років XX століття відбувається новий виток інтересу до народного мистецтва. Організуються виставки, відкриваються художні училища, майстри отримують звання народних умільців. Традиції зберігаються і адаптуються до нових умов: створюються сувенірні вироби, художні композиції, декоративні панно.

Сьогодні традиційне об'ємне різьблення переживає етап культурного відродження. Майстри повертаються до автентичних технік, використовуючи при цьому сучасні інструменти й матеріали. Різьблення стає елементом національного бренду, предметом екскурсійного та культурного туризму. У

регіонах активно відбувається реконструкція старих технік, організуються фестивалі, пленери, конкурси майстрів.

Особливе значення має інтеграція народного різьблення в сучасний дизайн інтер'єру, архітектуру та мистецькі практики. Об'ємне різьблення продовжує розвиватися як форма художньої самореалізації, засіб збереження історичної пам'яті та культурної спадщини українського народу.

Отже, традиційне об'ємне різьблення по дереву є не лише унікальним видом декоративно-ужиткового мистецтва, а й важливою складовою української культурної спадщини. Пройшовши довгий шлях розвитку – від прадавніх символічних насічок до складних художніх композицій – воно зберегло свою самобутність і нині переживає нове відродження, поєднуючи давні традиції з сучасними творчими підходами.

1.2 Художньо-технологічні особливості виконання творів традиційною технікою об'ємної та геометричної різьби по дереву

Твори, виконані у техніці традиційної об'ємної різьби по дереву, мають характерні художньо-технологічні особливості, які формувалися століттями під впливом природних, культурних, етнографічних і функціональних чинників. Вони не тільки відображають естетичні уявлення певної епохи або регіону, а й слугують прикладом віртуозного володіння ремісничою майстерністю. Важливим є також передання через форму та техніку різьби світогляду народу, його філософії, вірувань і уявлень про гармонію світу. Однією з ключових технологічних умов є правильний вибір породи деревини.

Зазвичай для виконання робіт з деревини використовують заготовки для різьби: можна використовувати дошки, колоди. Для різьблення краще підходить: липа, береза, дуб, горіх, вільха, бук, груша, вишня, ясен, тополя, евкالیпт або інша однорідна за структурою волокон деревина. Для складних

візерунків краще використовувати м'яке дерево, для великих скульптур краще підійдуть і тверді породи [3].

Липа – найпоширеніший матеріал, завдяки її м'якості, однорідній структурі та легкості в обробці. Вона дозволяє досягти високого рівня деталізації навіть у складних формах. Клен має щільнішу текстуру, тому використовувався для точних декоративних елементів та інкрустацій. Дерево повинно бути добре висушеним, без тріщин, сучків та слідів грибка, адже від якості сировини залежить довговічність і точність пророблення деталей. У традиційному ремеслі деревина часто готувалася за особливими технологіями: природне сушіння, попереднє вимочування, зняття кори одразу після зрубу.

Для виконання об'ємної різьби використовується комплекс ручних інструментів: ножі-різці, стамески (прямі, напівкруглі, кутові), долота, клюкарзи. У традиційній техніці важливе значення має не тільки форма інструмента, а й уміння майстра працювати з напрямком волокон деревини, уникати сколів і тріщин. (див. додаток Б, рисунок Б.1). Багато різьбярів самостійно виготовляють інструменти або підлаштовують їх під власну манеру роботи. Наприклад, гуцульські майстри традиційно користувалися спеціальними кутовими різцями, що дозволяли працювати в умовах обмеженої площі.

Техніка об'ємної різьби передбачає створення просторових форм, які виступають над площиною основи. Основними видами такої різьби є:

1 Глуха рельєфна різьба – форма частково занурена в площину, фон залишається незмінним. На поверхні виробу утворюються невеликі заглиблення, що створюють геометричний малюнок з різних трикутників, квадратів, багатогранників, ліній.

2 Наскрізна різьба – поділяється на наскрізну і накладну, має два підвиди: Прорізне різьблення і пропильне різьблення. Наскрізне різьблення характерне для лиштв, карнизів, балконних огорожень.

3 Скульптурна різьба – повноцінна тривимірна форма без фону

(наприклад, статуетки чи скульптури). Зображення фігур людей, тварин, птахів або інших об'єктів. Складним видом різьблення являються саме скульптурне, оскільки вимагає від майстра почуття перспективи, об'ємного бачення фігури та збереження пропорцій [2].

4 Комбінована різьба – поєднання рельєфних та наскрізних елементів.

Твори традиційної об'ємної різьби часто виконуються за усталеними орнаментальними схемами: рослинні мотиви (виноград, дубове листя, лілеї), геометричні візерунки (ромби, зірки), стилізовані тварини, птахи, а також християнська символіка. (див. додаток Б, рисунок Б.2). Орнаментика не є випадковою: кожен елемент має певне символічне значення. Наприклад, виноград – символ родючості, життя та духовного зростання; птах – символ душі та свободи; дубове листя – мужність і сила.

В об'ємній різьбі важливу роль відіграє не тільки мотив, а й композиція – її симетрія, динаміка, плавність переходів між рівнями глибини. Велике значення надається контрасту світла і тіні, що підкреслює об'ємність форми.

Характерна риса традиційного стилю – гармонія між декоративністю та функціональністю. Різьблення прикрашає, але не перевантажує об'єкт, залишаючи простір для практичного використання (наприклад, на меблях, скринях, віконницях). У багатьох випадках елементи різьблення мали ще й охоронну функцію, символізуючи захист дому чи сакрального простору.

Після завершення різьблення виріб шліфується вручну. У традиційній практиці оздоблення може включати: полірування воском або олією, що підкреслює текстуру деревини; патинування або моріння для надання ефекту старовини; інкрустація металом, бісером, кольоровим деревом (особливо на Гуцульщині); фарбування та позолота – особливо в церковному мистецтві.

Також застосовувалися природні барвники, смоли, воски та трав'яні настої. Гуцульські різьбярі часто використовували складні комбінації оздоблювальних прийомів, що надавали виробам неповторного вигляду.

Об'ємна різьба традиційно застосовується у трьох основних напрямках:

1 Культове мистецтво – оздоблення іконостасів, престолів, кіотів,

хрестів, де кожен елемент має не тільки естетичне, але й символічне значення. Часто ці роботи виконувалися цілими династіями різьбярів, які з покоління в покоління передавали майстерність і традиції.

2 Побутові вироби – меблі, скрині, кухонне начиння, предмети вжитку. Різьблення в таких виробах не лише прикрашає, але й ідентифікує походження або статус власника. Наприклад, скриня з багатою різьбою символізувала добробут родини та виконувала роль весільного подарунка.

3 Архітектурний декор – різьблені лиштви, піддашки, балки, фронтони. Ці елементи часто носять захисно-обереговий характер. Архітектурна різьба особливо розвинулася в Карпатському регіоні, де кожна хата була унікальною завдяки індивідуальним мотивам.

Отже, традиційна об'ємна різьба по дереву є не лише художнім методом декорування, а глибоко змістовним культурним явищем, що втілює світогляд, естетику та ремісничі традиції українського народу. Вона поєднує у собі високу майстерність, технічну досконалість і символічне навантаження, яке відображається у виборі мотивів, композиції та оздобленні. Різноманіття технік, інструментів та способів обробки матеріалу свідчить про глибоку народну інтуїцію у створенні гармонійних, змістовних і водночас функціональних об'єктів. Досвід і традиції об'ємної різьби, накопичені поколіннями, залишаються актуальними і сьогодні, слугуючи джерелом натхнення для сучасних майстрів декоративно-прикладного мистецтва та художників-дизайнерів, що прагнуть зберігати й розвивати національну культурну спадщину.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ ІНСТАЛЯЦІЇ З ДЕРЕВИНИ «МОЛОТ ПЕРУНА»

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми художнього твору «Молот Перуна» обраного для виконання

Ідеєю для виконання кваліфікаційного проєкту з деревини було обрано молот. Молот Перуна – це символ сили та віри, у слов'янській міфології молот являється символом бога грому Перуна, а також є символом віри та влади над небесними явищами.

Декоративна інсталяція з деревини «Молот Перуна» є сучасним художнім твором, який ґрунтується на міфологічному та історичному підґрунті слов'янської культури. Образ Перуна – бога грому та блискавки, війни та справедливості – є уособленням в собі сили, мужності, захисту, гармонії із природою. Перун – є одним із відомих слов'янських богів. Він – бог війни і миру. Він їздить хмарами на своїй колісниці, які були запряжені двома кіньми, та за допомогою потужної зброї у руках, а саме блискавок, полює на нечисть [4].

Центральним елементом інсталяції є стилізований молот – символ божественної сили, що об'єднує матеріальний та духовний світи.

Інсталяція – вид мистецтва, що полягає у створенні просторової композиції: скульптури, творів живопису, промислових виробів, матеріалів, природних об'єктів, об'єднаних у художню ідею, з метою формування просторового середовища [5].

Ідея твору полягає у переосмисленні традиційних символів через сучасну художню форму, що дозволяє донести культурну спадщину до глядача в актуальному візуальному контексті. Молот представлений не лише

як знаряддя, а як сакральний артефакт, який несе глибоке значення для слов'янського світогляду.

Розробка декоративної інсталяції передбачає врахування культурних, символічних та функціональних аспектів. Основним матеріалом виготовлення виступає деревина, що є традиційним і натуральним матеріалом, який широко використовувався у народному мистецтві. Інсталяція має складну форму, що поєднує в собі різьблення, символіку та орнаментальні елементи, характерні для стародавнього слов'янського декоративного мистецтва.

У дохристиянській слов'янській міфології Перун вважався одним з найвищих богів, покровителем воїнів, князів та державності. Його зображували як могутнього чоловіка з бородою, що тримає в руках кам'яний молот або сокиру (див. рисунок 2.1.1).

Рисунок 2.1.1 – Бог Перун

Цей образ став джерелом натхнення для створення декоративного виробу, який символізує не лише фізичну силу, а й порядок, справедливість та божественну силу природи. Молот Перуна був знаком захисту від зла, амулетом, що приносив добробут, родючість та перемогу.

У деяких археологічних знахідках виявляються бронзові або кам'яні зображення молота, які, ймовірно, використовувались як обереги. Тому створення дерев'яної інсталяції на основі цього символу є спробою інтерпретувати давню культурну спадщину у сучасному мистецькому контексті. Декоративна інсталяція «Молот Перуна» має унікальний зовнішній вигляд, який можна побачити на ескізі (див. додаток Г, рисунок Г.1). Вона складається з кількох основних елементів: голова молота, руків'я, солярні знаки та пташки.

Голова молота, що поєднує в собі сокироподібне лезо зліва і геометрично орнаментований молот справа, який схожий на сваргу але видозмінений та стилізований. На лезі розташовані ромбоподібні візерунки, характерні для традиційного слов'янського орнаменту. Руків'я, прикрашене переплетеними лініями, що символізують нескінченність і гармонію. По центру руків'я розташований стилізований символ блискавки, обрамлений у коло, що нагадує про божественне втручання та порядок.

Символ блискавки є ключовим елементом образу Перуна – головного божества грому й блискавки в слов'янській міфології. Блискавка символізує міць, силу та могутність Перуна. У всіх давніх культурах блискавка символізує силу, швидкість, рух і є атрибутом бога-громовержця, царя богів. З'єднуючи небо і землю, блискавка уособлює божественну волю, що передається на землю і стає чинником людей і подій [6].

Нижня частина руків'я завершується декоративною круглою деталлю з солярним знаком у вигляді восьмипроменевого кола, що називається коловрат.

Коловорот (обертання колеса) – символ, який використовується у сучасних рідновірів. Коловорот вважають одним з найдавніших слов'янських символів, які слугували як амулети. Він символізує духовну силу, безперервність буття та зв'язок поколінь. Коловорот часто використовувався як оберег та уособлює в собі вплив трьох могутніх божеств [7].

Це стародавній слов'янський символ, який уособлює сонце, вічний рух життя, циклічність природи та боротьбу світла з темрявою. Його зображують

як восьмипроменеву свастику, що обертається, і часто пов'язують з язичницькими віруваннями. У сучасності знак також використовується в контекстах неоязичництва, але іноді асоціюється з радикальними рухами, тож важливо враховувати контекст його використання (див. рисунок 2.1.2).

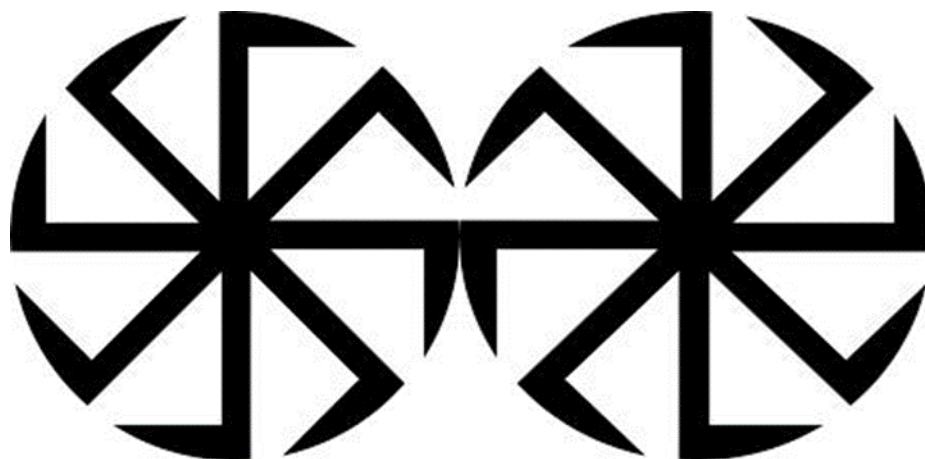

Рисунок 2.1.1 – Коловрат і колядник

Колядник є символом, що уособлює божество Коляду – Бога Миру і всього суцього. Він означає оновлення, позитивні життєві зміни, перемогу добра. Символ у вигляді оберегу дає велику силу – як в перемозі над ворогами, так і в творчій праці. Колядник символізує перемогу Світла над темрявою. Його обрання свідчить про прагнення особистості стати на шлях боротьби і розвитку під захистом божественного заступника Коляди [8].

Ці два знаки схожі між собою але мають різне значення. Щоб пов'язати між собою солярні знаки, було обрано саме коловрат. Поєднання коловрату з іншими символами підсилює їх символічне значення як боротьби світла і темряви, життя і смерті.

Біля нього – стилізована фігурка птаха, що додає композиції живості й асоціюється з небесною стихією. Птахи в міфології багатьох народів є творцями всесвіту. Ніким не народжені, вони вже існували, коли не було ще ні неба, ні землі, а лишень одне «широке море» (яке було завжди). Птахи

символізують повітряну стихію, а повітря легке і може проникати усюди. Птахи об'єднують два світи земний і небесний [9].

На руків'ї присутній знак блискавки у колі. Знак блискавки бога Перуна – це символ, що асоціюється з громом, блискавкою та воїнською силою. Перун – верховний бог грому та війни у слов'янській міфології, аналог скандинавського Тора або грецького Зевса. Його знак зазвичай зображують як стилізовану блискавку, часто у вигляді зигзагу або схожий на руни. Цей символ уособлює: силу та захист, правосуддя та кару з небес, міць природи та божественний гнів.

У слов'янських традиціях він також мав захисне значення – наносився на зброю, щити або житла як оберіг. Наприклад Сокира Перуна – сучасна назва археологічних знахідок кулонів у вигляді сокирки. Вони юули часто поширені у часи Київської Русі. Це насамперед військовий оберіг. Мужність, стійкість, завзятість, цілеспрямованість – такі риси зміцнюють цей оберіг [10].

Також сокира Перуна є символом єдності роду, його живих представників та далеких предків. Сокира дає людині насагу у боротьбі з темними силами.

Кожна деталь виробу ретельно опрацьована з точки зору орнаментального наповнення, символіки та композиційної цілісності. Поєднання чітких геометричних ліній, плавних кривих та етнічних символів створює відчуття гармонії та духовної сили.

Виріб виготовляється з дерева – раніше деревина використовувалася як основною сировиною для виготовлення меблів, створення будівель та різноманітних виробів.

Виготовлення такого об'єкта потребує не лише професійних навичок у роботі з деревиною, а й художнього бачення, розуміння символіки, терпіння та точності. Декоративна інсталяція «Молот Перуна» несе в собі значний естетичний та культурний потенціал. Вона є прикладом сучасного осмислення історичних образів у художньо-декоративній формі. Інсталяція може використовуватись у таких сферах: як частина етнографічної експозиції в

музеях; у національно-патріотичних культурних проєктах; як інтер'єрний арт-об'єкт у закладах культури; для участі у виставках декоративно-ужиткового мистецтва; у якості символічного подарунка або елемента ритуальної композиції.

Декоративна інсталяція не лише вшановує духовну спадщину предків, а й слугує засобом збереження та популяризації слов'янської культури в сучасному культурному просторі.

Образна концепція виробу реалізується через поєднання природних матеріалів – дуба та липи, що мають свою символіку: дуб уособлює силу, стійкість і захист, а липа – м'якість, гармонію і душевність. Ці якості передаються через вибір текстури, кольору та форм елементів інсталяції.

Форма молота має чіткі, геометричні обриси з акцентом на асиметрію, що символізує рух, енергію, боротьбу й водночас рівновагу, що досягається через повторювані ритми та гармонію в деталях. Композиційне рішення виробу спрямоване на створення враження сили й монументальності при збереженні декоративності та естетичної привабливості.

Таким чином, художньо-образне обґрунтування інсталяції «Молот Перуна» базується на глибокому символізмі, міфологічній основі, гармонії матеріалів та форм, що разом створюють не лише декоративний об'єкт, а й носія культурного і духовного сенсу.

Образ молота у слов'янській міфології має глибоке значення. Це не лише інструмент, а символ влади, правосуддя та небесної енергії. У давніх віруваннях Перун виступає як захисник людей і бог-воїн, який карає неправедних і освячує битву. Саме тому образ його зброї – молота або сокири – набуває сакрального характеру. Цей символ часто зображувався на амулетах, ритуальних предметах, а його зображення використовувалося для захисту оселі від злих сил.

Інсталяція «Молот Перуна» має на меті передати ці сакральні функції через форму та художні засоби. Кожен елемент виробу має не лише декоративне, а й символічне навантаження. Використання дуба як основного

матеріалу є не випадковим, адже саме дуб був священним деревом Перуна. Він символізує міцність, витривалість і духовну стійкість. У поєднанні з липою – деревом ніжності, миру та чистоти – створюється глибокий контраст, який підкреслює філософську концепцію балансу у творі.

Художній образ молота подається у стилізованій формі, що дозволяє адаптувати давній символ до сучасного мистецького простору. У композиції використано геометричні форми, які формують динамічну, але врівноважену структуру. Центр композиції зосереджено на головці молота, що має виразну симетрію та акцент на деталях – різьблення, текстуровані поверхні, декоративні елементи, які відсилають до архаїчних символів блискавки, сонця, небесного вогню.

Окрему увагу приділено поєднанню художньо-образного та функціонального аспектів. Інсталяція має не лише естетичну функцію, а й служить засобом духовного і культурного самовираження. Вона здатна викликати емоційний відгук, пробудити інтерес до етнічних коренів, стимулювати пізнання історичних першоджерел. Через глибоке опрацювання символіки й матеріалу автор прагне досягти максимальної емоційної виразності.

Розміщення інсталяції в інтер'єрі має велике значення. Вона виконує не тільки роль декоративного елемента, а й стає композиційним центром простору. Її форма та зміст задають тон всьому оточенню, перетворюючи простір на місце для роздумів, духовного осмислення та естетичного задоволення.

Отже, декоративна інсталяція «Молот Перуна» є унікальним прикладом поєднання етнічної символіки з сучасною художньою мовою. Її образна структура, матеріальна основа, символічний зміст і художнє втілення створюють гармонійний твір, який відображає як традиції, так і новаторство в українському декоративному мистецтві. Інсталяція несе в собі ідею сили, гармонії, зв'язку з предками та природою, стаючи носієм культурної пам'яті й духовного спадку.

2.2 Характеристика матеріалів, інструментів, обладнання та калькуляція витрат щодо виконаної декоративної інсталяції «Молот Перуна» з дерева

У процесі створення декоративної інсталяції «Молот Перуна» ключову роль відіграє правильний вибір матеріалів та інструментів. Вони не лише визначають якість кінцевого результату, а й впливають на технологію обробки, довговічність виробу, а також художню виразність форми. Для досягнення високої якості виготовлення було обрано природні деревні матеріали – дуб і липу – та використано класичний набір ручного інструменту (див. рисунок 2.2.1).

Рисунок 2.2.1 – Дошки липи та дубу

Матеріали були підібрані з урахуванням їх фізико-механічних властивостей, зовнішнього вигляду та оброблюваності. Дуб використано для основних несучих елементів інсталяції, оскільки він має високу міцність, твердість, зносостійкість, а також привабливу текстуру, яка добре підкреслюється після ручної обробки. Його щільна структура забезпечує стабільність форми навіть при зміні температури чи вологості. Найчастіше дуб використовують для виготовлення меблів. Дубові меблі вважають міцними і

красивими завдяки кольору та текстури. Водночас деревина є щільною, та дає змогу прикрасити деякі частини виразним різьбленням [11].

Липа, навпаки, є м'якшою і легшою в обробці породою деревини. Вона обрана для виготовлення декоративних елементів, різьблених орнаментів та деталей, що потребують точної ручної роботи. Її однорідна структура, м'якість та відсутність сучків роблять її ідеальною для художнього різьблення виробів. Крім того, липа сама по собі має приємний світлий колір, що дозволяє створити контраст із темнішим дубом і виділити елементи композиції. Перевага частіше віддається липі, за рахунок того, що деревина піддається всім видам різьблення. М'яка та однорідна за структурою волокон, вона добре ріжеться у поперек та вздовж волокон, та добре піддається обробці [12].

Що стосується інструментів, то було використано широкий спектр ручного столярного та різьбярського інструменту. Перш за все, це – пили та ножівки, різці для грубого розкрою деревини (див. рисунок 2.2.2).

Різець – різальний інструмент схожий на ніж, призначений для обробки твердих матеріалів на токарних, стругальних та довбальних верстатах [13].

Для подальшої обробки поверхонь застосовувались циркулярна пила та фугувальний станок, які дозволили вирівняти плоскі площини та надати деталям необхідної форми.

Рисунок 2.2.2 – Різці для різьблення по деревині

Важливу роль відіграли стамески різних конфігурацій – прямі, косі, радіусні, напівкруглі – які використовувались на різних етапах різьблення.

В подальшій роботі був використаний стрічковий шліфувальний верстат для більш якісного шліфування потрібних форм і виведення їх до ідеалу. Він призначений для обробки поверхні деревини шляхом шліфування. Його використовують для вирівнювання, згладжування або зняття шару матеріалу з плоских і вигнутих поверхонь. Такий верстат особливо корисний на етапі завершальної обробки виробу – для досягнення гладкості та підготовки до покриття лаком або фарбою.

Для виготовлення виробу, деревину ретельно підготовлюють для роботи на фугувальному верстаті. Основне його призначення – зробити одну сторону заготовки абсолютно рівною, що необхідно перед наступною обробкою, наприклад, на рейсмусовому верстаті. Також використовується для підготовки рівних з'єднань деталей у столярних виробих (див. рисунок 2.2.3).

Фугувальний верстат – деревообробний поздовжньо-фрезерний верстат, призначений для вирівнювання неправильної поверхонь деревини, створення геометричних площин, що мають бути базовими поверхнями під час подальшого роботи [14].

Рисунок 2.2.3 – Фугувальний верстат

Для обточення круглих та напів круглих деталей використовувався токарний верстат. Верстат дав змогу точно обробити окремі дерев'яні елементи, надавши їм симетричної форми та необхідної гладкості. Токарний верстат – це спеціальне обладнання, призначене для обертальної обробки заготовок, здебільшого з дерева або металу, що дозволяє виконувати точне точіння, шліфування й доведення деталей до заданої форми. Його застосування значно підвищує якість і точність виконання виробу.

Для фінішної обробки заготовок застосовувалися шліфувальні блоки, наждачний папір різної зернистості (див. рисунок 2.2.4), а також дерев'яні шаблони для збереження симетрії.

Наждачний папір – паперове або тканинне полотно із зернистістю для шліфування поверхні. На тканину нанесений електростатичним або іншим методом шару образивний порошок і закріпленого за допомогою клейкової речовини [15].

Особливу увагу було приділено якості заточування інструменту: гострий ріжучий інструмент дозволяє досягти більш точного результату та зменшити ризик появи тріщин чи сколів.

Рисунок 2.2.4 – Наждачний папір

Також використовувались допоміжні інструменти й засоби фіксації: струбцини, клей. Для точного вимірювання розмірів і побудови геометричних елементів застосовувались металеві лінійки, рулетки, косинці, транспортири, циркулі та штангенциркулі. При складанні конструкції важливу роль відігравали рівень і кутомір, що дозволяли забезпечити правильне розміщення деталей. Крім того, у процесі роботи дотримувались правил техніки безпеки. Робота з деревиною, особливо при різьбленні та шліфуванні, потребує захисту органів дихання, очей та рук. Використовувались респіратори, захисні окуляри та рукавички. Робоче місце було організовано таким чином, щоб забезпечити зручність і безпечність виконання операцій.

Калькуляція витрат на створення декоративної інсталяції у таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1 Калькуляція витрат для виготовлення настінної інсталяції

№ з/п	Назва матеріалу	Ціна за одиницю, грн	Потрібна кількість	Вартість, грн
1	2	3	4	5
1	Дошка липи	9 000	0,1	175 грн
2	Дошка дуба	12 000	0,1	250 грн
3	Клей для деревини	300 грн 0,25л	100 мл	100 грн
4	Олія для дерев'яних поверхонь	510 грн 0,5л	160 мл	170 грн
5	Кріплення	25 грн	1 шт	25 грн
6	Будівельна шпилька	41 грн	1 шт	41 грн
7	Морилка	50грн 0,5л	125 мл	25 грн
8	Шліфувальний папір	80 грн	50 мм	80 грн
9	Пенькова нитка	110 грн	2 м	29 грн
10	Декоративні цвяхи	175 грн 35 шт	8 шт	40 грн
			Всього:	935 грн

Вартість матеріалів, витрачених на виконання декоративної інсталяції становить 935 гривень.

Отже, використання якісних матеріалів та ретельно підбраного інструменту дозволило ефективно реалізувати художній задум та створити виріб, що поєднує в собі функціональність, естетичність і технологічну досконалість. Такий підхід також сприяє розвитку професійних навичок студента та дозволяє глибше зрозуміти специфіку роботи з натуральним матеріалом – деревом. Калькуляційна таблиця надає більш точного розрахунку витрат на декоративну композицію і розрахункову вартість матеріалів.

2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна»

Виготовлення декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна» вимагало чіткого дотримання технологічної послідовності, що забезпечує якість, міцність і художню виразність готового твору. Враховуючи складність форми, символічне наповнення та використання природних матеріалів – липи та дуба, процес був поділений на кілька основних етапів:

На першому етапі здійснювалося створення загального ескізу композиції, визначення пропорцій, структури й декоративних елементів. Також розроблено деталізовані креслення, які дозволили точно відтворити задум у матеріалі. Для зручності створення виробу ескіз (див. рисунок 2.3.1) розроблено за допомогою програмного засобу Photoshop.

Photoshop – це програмне забезпечення для обробки зображень, яке використовують спеціалісти з обробки відео, фотографи, дизайнери та веб-дизайнери. Програма надає більший спектр можливостей над обробкою та створенням зображень, редагуванням відео [16].

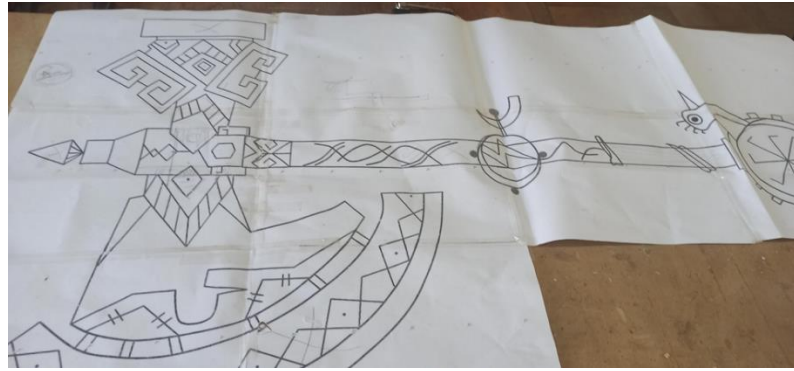

Рисунок 2.3.1 – Креслення

Більш детально ескіз можна переглянути у додатку (див. додаток В, рисунок В.1).

Потім готовий ескіз був розділений на декілька фото і роздрукований у форматі А4 для зручності і склеєний між собою для креслення.

На другому етапі було обрано основні матеріалами липу та дуб. Липа використовувалась для дрібних різьблених елементів, завдяки своїй м'якості та легкості в обробці. Дуб – для основної несучої конструкції інсталяції, завдяки міцності, твердій структурі та виразній текстурі. Заготовки були ретельно висушені та оброблені.

Якісна підготовка деревини є основою успішного художнього твору, особливо якщо мова йде про декоративну інсталяцію з елементами різьблення. У роботі над «Молотом Перуна» було використано дошки з дуба та липи, які пройшли кілька технологічних етапів обробки перед переходом до художньої частини. Вибір дошок розпочинався з відбору якісного матеріалу без суттєвих дефектів – глибоких тріщин, гнилі, кривизни або смоляних кишень.

Усі заготовки потребували попереднього вирівнювання. Торці дошок спилювались під прямим кутом з обох боків, щоб забезпечити точне стикування елементів у композиції.

Для цього використовувалися ручна циркулярна пила або торцювальна пила, з подальшою перевіркою кутів косинцем, а також фугувальний станок.

На третьому етапі для виготовлення масивних елементів декоративної інсталяції «Молот Перуна» було використано метод склеювання дерев'яних заготовок між собою з подальшим стягуванням струбцинами. Цей процес дозволяє отримати широкі деталі без внутрішніх тріщин, з рівномірною структурою та достатньою міцністю.

Перед склеюванням кожна дошка проходила ретельне вирівнювання по кромці, щоб забезпечити щільне з'єднання без зазорів. З'єднувальні поверхні були зачищені шліфувальним папером, очищені від пилу та знежирені.

Для склеювання використовувався столярний клей ПВА, який рівномірно наносився на одну з поверхонь. Після нанесення клею дошки притискалися одна до одної і вирівнювалися по розмітці. Надзвичайно важливою частиною було стягування всієї заготовки столярними струбцинами. Вони рівномірно розташовувалися з обох боків і затискалися з достатнім, але не надмірним зусиллям, щоб уникнути викривлення дошок або витискання всього клею.

Після стягування залишки клею, що виступили, одразу видалялися з поверхні вологою ганчіркою, щоб уникнути слідів після висихання. Конструкція залишалась у затиснутому стані не менше ніж на 12 годин (залежно від температури та вологості повітря) для повного затвердіння клею.

Після висихання вся склеєна площа знову вирівнювалась і шліфувалась для отримання гладкої поверхні без переходів між дошками. Це забезпечило високу якість основи для подальшої обробки – розмітки, різьблення та декоративного оздоблення

Четвертим етапом було завершення склеювання дубових і липових дошок у єдиний дерев'яний щит, конструкцію було залишено в струбцинах до повного висихання клею (не менше 24 годин). Після цього поверхню щита вирівняли, прибравши залишки клею та відшліфувавши площину для подальших робіт.

На рівну підготовлену поверхню був нанесений контур майбутнього виробу – декоративної інсталяції «Молот Перуна». Для цього використано

шаблон у натуральну величину, який прикріпили до щита й обвели олівцем. Усі зовнішні та внутрішні деталі форм були ретельно перенесені, включно з кутами, вигинами та глибинами вирізів.

Наступним кроком стало випилювання форми за контуром. Для цього використовувався ручний електричний лобзик, який забезпечує точне вирізання по складних лініях. Випилювання проводилося з дотриманням техніки безпеки: виріб фіксувався на робочому столі, а різання виконувалося поступово, щоб уникнути розщеплення деревини чи втрати точності. Особливу увагу приділяли кутах і дрібним внутрішнім формам, які потребували більш повільної та акуратної роботи.

Завдяки попередньо якісно склеєному матеріалу та ретельному нанесенню ескізу, вирізана форма точно відповідала дизайнерському задуму. Отримана основа стала підґрунтям для наступного етапу – художнього різьблення.

На п'ятому етапі після остаточного збирання конструктивних частин декоративної інсталяції «Молот Перуна» та їх попередньої обробки, розпочався етап художнього різьблення. Цей процес був одним із найважливіших, оскільки саме він формує естетичну виразність та унікальний характер виробу.

На попередньо оброблену (вивірену та відшліфовану) поверхню наносився контурний рисунок майбутнього орнаменту. Для цього використовувався паперовий шаблон, створений на основі ескізного проєкту. Контури переводилися на деревину шляхом прорисовування через копіювальний папір або методом перенесення шляхом наколювання.

Різьблення виконувалося вручну за допомогою різців, стамесок і ножів, з дотриманням техніки безпеки. Робота проводилася поступово – спочатку вирізалися основні геометричні форми, а потім уточнювалися деталі. Основна частина різьблення на головці молота виконувалася на деревині липи, оскільки вона має м'яку структуру, добре піддається різьбленню і дозволяє точно відтворити дрібні декоративні елементи.

На даному етапі ми намагалися дотримуватись однакової глибини різьблення по всій поверхні для збереження пропорційності й симетрії орнаментів. Особливу увагу приділяли збереженню чіткості ліній і уникненню сколів, що могло вплинути на загальний вигляд твору.

Для зручності різьблення ми використовували фрезер, щоб з легкістю знімати товщину поверхні дошки і надавати об'ємному деталі молота.

Після завершення первинного різьблення поверхня очищалася від тирси та дрібних нерівностей, а дрібні недоліки – виправлялися шліфуванням або дорізанням. Завдяки цьому декоративна інсталяція набула завершеного художнього вигляду, з чітким орнаментальним малюнком і виразною пластикою.

Шостим етапом було виготовлення ручки для молота, використовувалися деревообробний токарний верстат. Даний верстат призначений для обробки дерев'яних заготовок шляхом обертального руху, що дозволяє виконувати точіння, формування та різьблення деталей різної форми.

Для виготовлення ручки було використано дерев'яну заготовку довжиною близько 90 см. Заготовку закріпили між переднім шпинделем і заднім центром верстата, перевіривши співвісність.

Увімкнувши верстат, виконано чорнову обробку – зняття верхнього шару деревини для надання циліндричної форми спеціальними різцями. Для цього використовували стамеску, яка встановлювалася на підручник.

Також вручну сформовано профіль ручки відповідно до креслення – створено потовщення для встановлення додаткових знаків як на основному ескізі та звуження в напрямку кінців. Використовували різці різної форми (клювоподібний, косий, круглий).

Після формування виконано шліфування прямо на верстаті за допомогою наждачного паперу, поки заготовка оберталася на низькій швидкості. Це забезпечило гладку поверхню без задирок.

Особлива увага приділялася точності посадки деталей у з'єднаннях. Перед остаточним склеюванням усі елементи були попередньо зібрані без кріплення з метою перевірки геометрії, відповідності розмірів і щільності прилягання. В процесі складання постійно контролювалися параметри вертикалі та горизонталі для досягнення максимальної стабільності та симетрії конструкції.

Після остаточного збирання конструкція була затиснута струбцинами на період висихання клею, що забезпечило міцне й довговічне фіксування з'єднань.

Завершальним етапом стало покриття інсталяції морилкою та маслом для деревини. Це надало поверхні глибини, підкреслило текстуру дерева та забезпечило довговічність виробу. Морилка надавали яскравості поверхні дерева та виділяла глибоку текстуру.

Морилка – це спеціальна рідина для насичення дерева, надання більш глибокого кольору різним породам деревини. Вона не створює плівку як лак для деревини, а матує її та підкреслює структуру дерев'яних виробів.

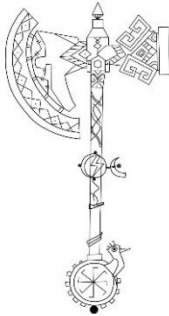

Кінцевим етапом було обмотування руків'я пеньковою ниткою. У засверлені отвори в руків'ї було протягнуто нитку, яку щільно намотували від верхнього і нижнього краю до визначеної межі, контролюючи рівномірність натягу та щільність витків.

У кінці нитки були зафіксовані за допомогою клею, щоб запобігти розмотуванню в процесі переміщення інсталяції. Цей етап надає виробу автентичного вигляду та виконує декоративну функцію.

Також для кваліфікаційної роботи був створений постер, який візуально презентує весь процес розробки декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна». На постері зображено референси, що надихали під час роботи, представлено ескізи та графічний вигляд виробу, а також показано послідовність його виконання – від ідеї до готового об'єкта. Завершує постер фотографія виконаної інсталяції, що демонструє естетичну цілісність і художню завершеність твору (див. додаток Д, рисунок Д.1).

Послідовність виконання з ілюстраціями інсталяції подана у таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1 – Технологічна послідовність виконання твору

№ з/п	Зображення етапу роботи	Технічна послідовність виконання
1	2	3
1		Створення ескізу майбутнього твору.
2		Затверджений ескіз для майбутнього виробу.
3		Роздрукування та склеювання розгортки.

4		Фугування та розпускання матеріалу
---	---	------------------------------------

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
5		Склеювання дубових дошок для леза.
6		Перенесення ескізу на заготовки.

7		<p>Нанесення та вирізання основи під сонце за допомогою лобзика.</p>
---	--	--

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
8		<p>Підготовка рукояті для різьблення.</p>
9		<p>Проточування та шліфування рукояті на токарному верстаті.</p>

10		Нанесення та вирізання малюнку за допомогою лобзика.
----	--	--

Продовження таблиці 2.3.1

12		Проточування та шліфування деталей для символів на малому токарному верстаті.
----	--	---

13		Різьблення основних деталей молота різцями.
14		Різьблення другої частини голови молота різцями та шліфування наждачним папером.

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
---	---	---

15		Нанесення та різьблення символів за допомогою різців.
16		Готові основні частини молота.
17		Вирізання орнаменту леза болгаркою.

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
18	 A photograph showing a piece of light-colored wood being worked on a workbench. A hand plane is being used to smooth the surface of a curved wooden piece. A metal caliper is also visible on the workbench, used for measuring the dimensions of the workpiece.	Перенесення пташки на дошку та вирізання лобзиком і склеювання.
19	 A photograph of a finished wooden bowl. The bowl is light-colored and has a decorative cutout in the center of its base. Three small, round wooden spheres are attached to the rim of the bowl, one on each side and one at the bottom.	Проточування круглих деталей з дуба для декору на токарному верстаті.
20	 A photograph of a rectangular wooden block being worked on a workbench. A hand plane is being used to smooth the surface of the block. The block is light-colored and has a slightly tapered shape.	Вирізана основа за допомогою лобзика

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
21	 A curved wooden piece is shown on a workbench. A paper template with a curved edge and several vertical lines is placed over it. A pencil is visible on the template, and a metal fastener is partially visible on the wood.	<p>Засверлювання та кріплення металеві будівельної спиці в лезо.</p>
22	 A curved wooden piece is shown on a workbench. Several metal fasteners are visible, secured into the wood along its curved edge.	<p>Фрезером зроблено отвори та закріплено металеві штирі.</p>
23	 A curved wooden piece is shown on a workbench. A metal fastener is visible, secured into the wood. A ruler is placed next to it for scale.	<p>Ліва частина голови молота склеєна клеєм та скріплена струбцинами.</p>

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
24		<p>На лазерній пилі вирізані прямокутники з дубу та приклеєні до основи символу.</p>
25		<p>Усі деталі символу приклеєні до основи, око пташки задекоровано цвяхом.</p>
26		<p>Виточената зашліфована на токарному станку верхівка для руків'я.</p>

Продовження таблиці 2.3.1

1	2	3
27		<p>Декорування та приклеювання верхніх частин молота до основи.</p>
28		<p>Збірка та склеювання усіх частин молота.</p>
29		<p>Робота покривалася олією та морилкою для деревини.</p>
30		<p>Обплетення руків'я пеньковою ниткою.</p>

Кінець таблиці 2.3.1

1	2	3
31		Розроблений постер на основі даної роботи.
32		Завершена робота в матеріалі.

Отже, було описано послідовності виконання кваліфікаційної роботи декоративної інсталяції з деревини «Молот Перуна» з представленою таблицею. Під час виконання було дотримано усіх технологічних етапів, що дало можливість отримати якісний виріб. Більш детально можна переглянути у додатку (див. додаток Е, рисунок Е.1).

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка виконаного художнього твору «Молот Перуна»

Композиція являє собою структуру художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером. Саме композиція забезпечує цілісність твору, підпорядковує його елементи один одному і цілому. Завдяки композиції простір стає підпорядкованим, так званим законам композиції [18].

Виконана декоративна інсталяція з деревини під назвою «Молот Перуна» є авторською інтерпретацією традиційного слов'янського символу, що увібрав у себе як міфологічне наповнення, так і сучасний художній підхід до форми, матеріалу й композиції.

Основна ідея твору – передати могутність, силу та сакральне значення Перуна як бога грому, війни та справедливості в давньослов'янській міфології. Композиційна структура інсталяції побудована за принципом симетрії з чіткою вертикальною віссю. Центральним елементом є сам молот, який має двобічне лезо: з одного боку – бойова частина, з іншого – декоративна, стилізована під геометричний візерунок, що символізує силу стихій та порядок.

Древяно молота вирізана з липи – м'якого і легкого для різьблення дерева, яке дозволяє детально опрацювати декоративні елементи, символи та візерунки. Кінцева частина ручки оздоблена круглим елементом з дуба, який символізує стійкість, незламність і довговічність. Дуб також має сакральне значення в культурі слов'ян, асоціюється з Перуном і вважається його деревом.

Особливу роль у композиції відіграють ритмічно розміщені орнаменти, кожен з яких несе семантичне навантаження. Геометричні мотиви на лезі молота – ромби, хрести, кола – символізують блискавки, сонце, захист і порядок. У центрі композиції рукоятки вбудоване коло з символом блискавки, що підсилює ідею могутності та зв'язку з небесними силами.

Робота виконана з двох видів деревини: липи та дуба. Такий вибір матеріалів зумовлений як естетичними, так і технічними критеріями. Липа легка в обробці, її м'якість дає змогу створити дрібні деталі без ризику тріщин або розколів. Дуб, навпаки, є твердим і міцним матеріалом, що забезпечує стійкість інсталяції в нижній частині та додає масивності загальному образу.

Для створення декоративної інсталяції були використані традиційні методи обробки дерева – ручне різьблення, шліфування, а також сучасні засоби декоративного оформлення: тонування, інкрустація елементів з металу і символічних вставок. Завдяки цьому вдалося поєднати архаїчну стилістику з елементами сучасного художнього дизайну.

«Молот Перуна» має не лише естетичне, а й символічне значення. Його форма, структура і декор апелюють до глядача, викликаючи відчуття могутності, таємничості й зв'язку з предками. Це не просто предмет – це ідеологічно насичений об'єкт, що відображає архаїчні уявлення про світ, силу природи та роль людини в ньому.

Особливе враження справляє гармонія між формою і декором: візерунки не перевантажують загальну структуру, навпаки – підкреслюють її монументальність і цілісність. Інсталяція балансує між декоративністю та символізмом, що дозволяє розглядати її як витвір сучасного сакрального мистецтва.

Естетичну цінність підсилює ретельність виконання деталей: кожен елемент – від загостреного леза до стилізованої пташки в нижній частині – є частиною єдиного художнього задуму. Пташка, розміщена біля основи, символізує зв'язок неба і землі, а також перехід між світами – життєвим і потойбічним.

Інсталяція «Молот Перуна» – це синтез декоративно-ужиткового мистецтва, символічної скульптури та міфологічного наративу. Композиційно вона є зразком завершеного об'єкта, в якому матеріал, форма та декор працюють в єдиній естетичній системі. Робота демонструє повагу до

традиційного слов'янського мистецтва й водночас інтегрує сучасний авторський підхід до візуального образу.

Інсталяція може бути представлена в музейному просторі, етнографічних експозиціях, або ж виконувати роль акцентного елемента в сучасному інтер'єрі, зберігаючи свою культурну та мистецьку цінність.

Молот у міфології виступає не тільки як предмет зброї або інструмент, але як символ небесного правосуддя, чоловічої сили, внутрішньої енергії й трансформації. Перун, як верховне божество, уособлює небесну стихію, грім і блискавку, владу над життям і смертю, захист роду. У виборі цього образу художник звертається до прадавніх символів, що є глибоко закоріненими в історичній пам'яті народу. Через візуалізацію таких образів сучасне мистецтво здатне встановлювати зв'язок між минулим і теперішнім. Композиція декоративної інсталяції «Молот Перуна» є прикладом сучасного декоративного мистецтва з глибоким символічним змістом. Вона поєднує асиметричну структуру, контрастну палітру та гру світла і тіні, що формують художню та філософську цінність твору.

Основна ідея – сила боротьби добра і зла, могутність і єдність, що розкривається через символи молота – атрибуту Перуна. Композиція має дві поєднанні частини молот і сокиру, що поєднує в собі могутність, владу над життям і смертю, та захист у зброї і силі, уособлює небесну стихію, грім і блискавку.

У виробі використано образи блискавки, Чорнобога і Білобога, що посилюють сакральне значення. Символіки та матеріалу надає сакрального значення та глибину молота.

Білобог – у міфології вважається богом дня, творцем усього доброго, світлого, сприятливого людям. Чорнобог – божество темряви та ночі, злий бог, що приносить нещастя, творець усього злого та шкідливого. Білобог та Чорнобог зазвичай постають разом у боротьбі [19].

Композиція базується на принципах супідрядності: домінує центральний елемент – молот, якому підпорядковуються інші. Зліва –

динамічні, праворуч – статичні елементи. Присутні асиметрія, ритм, контраст, відсутні нюанс і тотожність.

Виконана декоративна істаляція складається з верхньої частини леза і молота, руків'я, символів та пташки. Розмір молота сягає 1000 мм х 500 мм. Декоративна істаляція відноситься до новаторського твору.

Засоби гармонізації які використовуються в декоративному мистецтві, які застосовують для єдності, балансу та естетичної привабливості: ритм і метр, пропорції, кольорова гармонія, симетрія та асиметрія, статика і динаміка, масштаб і масштабність, контраст і нюанс.

У композиції простежується чіткий ритм, сформований повторенням круглих форм – центральний диск і менший, розміщений вище по осі. Ці елементи врівноважують динамічну композицію лезової частини, створюючи відчуття узгодженості. Метр композиції базується на осьовому розташуванні, що створює злагоджений візуальний темп перегляду роботи зверху вниз.

Пропорційне співвідношення між деталями молота витримане гармонійно: розміри ручки, бойової частини та декоративних елементів знаходяться в логічній рівновазі, що забезпечує цілісність образу. Велика площинна частина молота не переобтяжує композицію, а навпаки, врівноважена за рахунок симетрично розташованих форм та співвідношення до довжини держала.

Істаляція виконана з натуральної деревини без фарбування, що підкреслює природну кольорову гармонію. Використання різних порід дерева або текстур створює м'який нюанс кольору, надаючи об'єкту глибини та натуральності. Світлі відтінки додають відчуття легкості попри масивність форми.

Основу композиції формує вертикальна симетрія, що притаманна архаїчним сакральним символам. Водночас асиметрія в деталях бойової частини (особливо в складному орнаменті правої частини молота) надає виробу візуальної напруги та унікальності, що символізує силу і непередбачуваність Перуна.

Робота поєднує в собі статичну вертикаль композиції та динамічну форму леза, що нагадує півмісяць. Цей елемент спрямовує погляд глядача, створюючи ілюзію руху, ніби молот ось-ось вдарить. Такий контраст статичного й динамічного візуально активізує глядача.

Масштаб інсталяції витриманий відповідно до символічного образу міфологічного молота – він масивний, що викликає відчуття могутності. Водночас форма залишається лаконічною і зчитується з різної відстані, тобто має хорошу масштабність як для експозиційного об'єкта, так і для декоративного призначення.

У роботі вдало поєднано контрастні геометричні форми – різкі кути орнаменту та плавні дуги леза. Це надає об'єму та візуального інтересу. Нюанс створюється завдяки різним фактурам деревини та м'яким переходам світлотіней на округлих формах.

З формального погляду, композиція декоративної інсталяції має виразну, чітко структуровану форму, побудовану на симетрії, ритміці та акцентному центрі. Усі елементи виконано з урахуванням законів гармонії, пропорційності та масштабності. Завдяки цьому створено цілісний і збалансований об'єкт, який викликає візуальне задоволення та емоційний відгук у глядача.

Матеріали, обрані для виконання інсталяції, мають не лише практичну функцію, а й несуть естетичне й символічне навантаження. Липа – м'яка деревина, зручна для тонкої ручної різьби, яка дозволяє створити деталізовані елементи орнаменту, зображення блискавок, стилізованих птахів або солярних знаків. Дуб, навпаки, – це дерево сили, стійкості та довговічності, традиційно пов'язане з Перуном у слов'янській міфології. Такий матеріальний дуєт підсилює зміст твору, вносить у нього глибину та виразність.

Орнаментальне наповнення інсталяції також відіграє важливу роль у формуванні естетичного образу. Використання стилізованих геометричних форм, архаїчних візерунків, зокрема ромбів, зигзагів, солярних кіл, сприяє актуалізації народного мистецтва в сучасному контексті. Кожна лінія, кожен

вигин має змістову основу, що дозволяє глядачеві не просто милуватися зовнішньою формою, а й шукати глибший символізм і підтекст.

Кольорове рішення твору базується на природних відтінках деревини, які посилюють відчуття автентичності, теплоти та природності. Відсутність зайвих барв дозволяє зосередити увагу на текстурі, об'ємі, світлотіньовій моделі, що є характерним для високоякісного декоративного мистецтва.

Отже, естетична оцінка вибору теми «Молот Перуна» свідчить про її обґрунтованість і значущість у контексті сучасного декоративно-прикладного мистецтва. Робота об'єднує у собі сакральність змісту, довершеність форми, культурну спадкоємність і мистецьку виразність. Такий підхід дозволяє вийти за межі звичайного декоративного об'єкта й перетворити його на носій ідеї.

ВИСНОВКИ

Декоративна інсталяція «Молот Перуна» є самобутнім авторським виробом, що поєднує етнічні мотиви з сучасною художньою мовою. Вона може бути використана як елемент інтер'єру, виставковий експонат, або як засіб культурної комунікації, що зберігає національну пам'ять і сприяє духовному розвитку суспільства.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи на тему «Декоративна інсталяція з деревини «Молот Перуна»» було реалізовано комплекс дослідницьких, художньо-проектних та практичних завдань, що дозволили створити авторський твір декоративно-прикладного мистецтва, заснований на поєднанні традицій і новаторства.

У першому розділі проаналізовано історію художньої обробки деревини в українському мистецтві, зокрема традиційної різьби. Було визначено, що об'ємна та геометрична різьба – це не лише технічні прийоми, а й носії культурного та символічного значення. Традиції декоративного різьблення формувалися століттями й стали основою для сучасних авторських інтерпретацій у дерев'яному мистецтві.

Другий розділ присвячений практичному втіленню авторської ідеї – створенню декоративної інсталяції «Молот Перуна». Було здійснено художньо-образне обґрунтування теми, що базується на міфологічних уявленнях про Перуна як символ сили, захисту та духовного провідництва. Виріб виконано з натуральної деревини (дуба та липи) із застосуванням традиційних ручних інструментів. У розділі детально описано матеріали, інструменти, витрати, технологічну послідовність виготовлення інсталяції, а також проведено аналіз композиційних і естетичних характеристик виробу.

Результатом роботи стала оригінальна інсталяція, що поєднує етнічну символіку зі сучасною художньою мовою. Виріб вирізняється концептуальною цілісністю, вдалим поєднанням фактур, символізмом форм та

глибоким філософським змістом. Робота демонструє можливість творчого переосмислення традицій через авторське бачення, що є актуальним напрямом у сучасному декоративному мистецтві.

Отже, поставлену мету кваліфікаційної роботи досягнуто. Розроблений виріб підтвердив можливість синтезу історико-культурної спадщини та сучасного мистецького підходу, що робить «Молот Перуна» не лише естетичним об'єктом, а й носієм глибоких національних і духовних смислів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Цепляєва Е. Сучасна інтерпретація образу Перуна в арт-об'єкті «Молот Перуна» / Е. Цепляєва // Матеріали наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва: збірник наукових праць. – Хмельницький: ХНУ, 2025. – 80с.
- 2 Різьблення по дереву. URL: <https://surli.cc/acldxn> (дата звернення 15.04.2025).
- 3 Різьблення по дереву. URL: <https://hobitera.com/c-rizjblennja-po-derevu> (дата звернення 15.04.2025).
- 4 Перун. URL: <https://magicworld.com.ua/character/perun/> (дата звернення 16.04.2025).
- 5 Інсталяція. URL: <https://esu.com.ua/article-12358> (дата звернення 15.04.2025).
- 6 Блискавка. URL: <https://newacropolis.org.ua/articles/blyskavka> (дата звернення 15.04.2025).
- 7 Коловорот (Символ). URL: <https://is.gd/BIXHRt> (дата звернення 15.04.2025).
- 8 Поради ювелірного кварталу: ювелірні вироби-обереги та значення їх символів. URL: <https://surli.cc/rkhilk> (дата звернення 16.04.2025).
- 9 Птахи як символ українського народу. URL: <https://vseosvita.ua/library/ptahi-ak-simvol-ukrainskogo-narodu-259734.html> (дата звернення 18.04.2025).
- 10 Перун URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%83%D0%BD> (дата звернення 18.04.2025)
- 11 Дуб. URL: <https://surl.li/xswaup> (дата звернення 18.04.2025).
- 12 Сучасна різьба. URL: <https://locksmithcase.blogspot.com/2015/12/blog>

post_86.html (дата звернення 20.04.2025).

13 Різець (інструмент). URL: <https://surl.li/qхоуk1> (дата звернення 20.04.2025).

14 Породи деревини Деревина Липа. Все для виробництва меблів та дверей. URL: <https://estrade.com.ua/derevyna-lypa/> (дата звернення 20.04.2025).

15 Наждачний папір. URL: <https://surl.li/vic1ki> (дата звернення 23 .04.2025).

16 Поширені запитання в програмі Photoshop для настільних ПК. URL: <https://helpx.adobe.com/ua/photoshop/faq.html> (дата звернення 23.04.2025).

17 Що таке морилка для дерева? URL: <https://okoloremonta.ua/ua/chto-takoe-morilka-dlya-dereva/> (дата звернення 23.04.2025).

18 Композиція (мистецтво). URL: <https://surl.li/bjomnw> (дата звернення 23.04.2025).

19 Міфи України. Короткий огляд. Білобог і Чорнобог. URL: <https://surl.li/vutjst> (дата звернення 23.04.2025).

ДОДАТОК А
(довідковий)

РОБОТИ В ТЕХНІЦІ СКУЛЬПТУРНЕ РІЗЬБЛЕННЯ

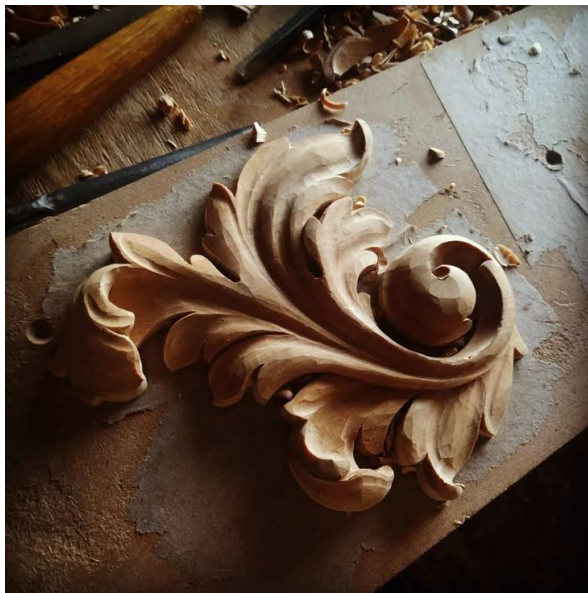

Рисунок А.1 – Акантовий лист у техніці скульптурного різьблення

Рисунок А.2 – Скульптура оленів у техніці скульптурного різьблення

ДОДАТОК Б
(довідковий)

РОБОТИ В ТЕХНІЦІ ГЕОМЕТРИЧНОГО РІЗЬБЛЕННЯ

Рисунок Б.1 – Грошова звага з візантійською монограмою

Рисунок Б.2 – Геометричне різьблення

ДОДАТОК В
(довідковий)

ЕСКІЗ ДЛЯ КРЕСЛЕНЬ «МОЛОТ ПЕРУНА»

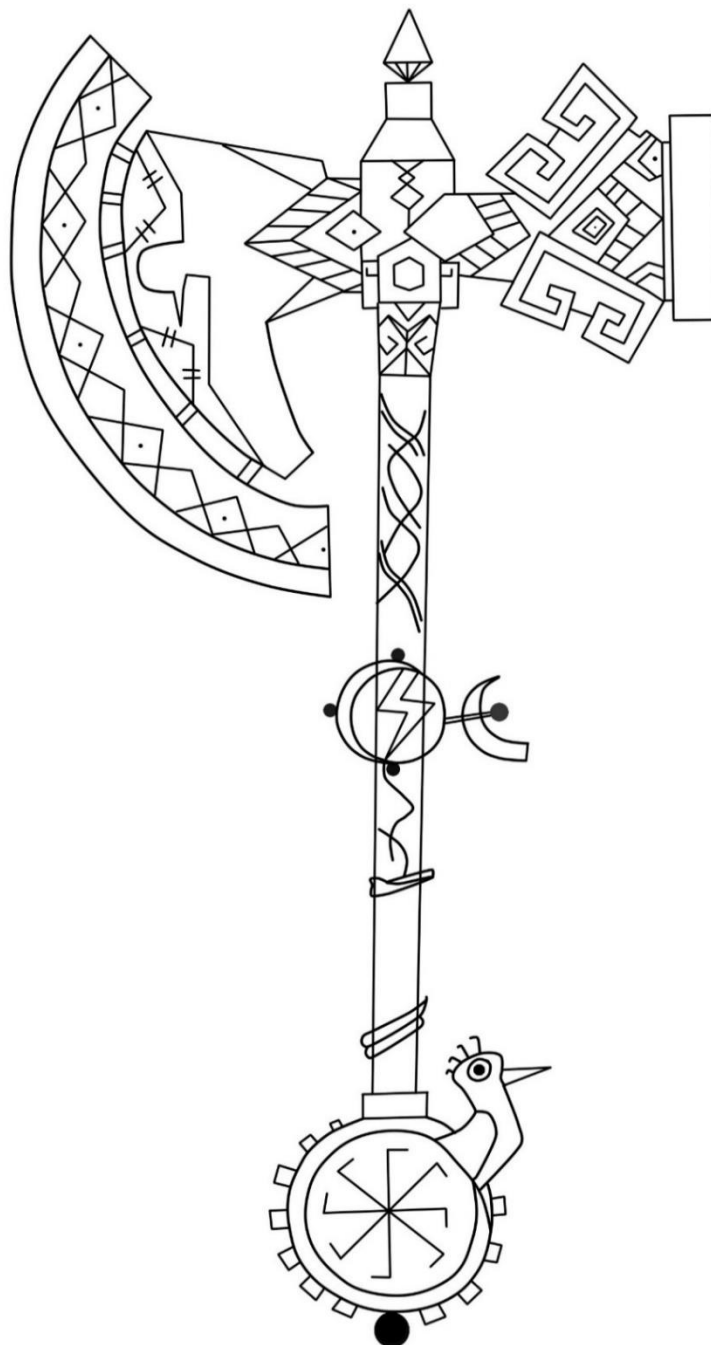

Рисунок В.1 – Ескіз креслення

ДОДАТОК Г
(обов'язковий)

ФІНАЛЬНИЙ ЕСКІЗ ТВОРУ «МОЛОТ ПЕРУНА»

Рисунок Г.1 – Ескіз твору

ДОДАТОК Д (обов'язковий)

ПОСТЕР

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ
«ДЕКОРАТИВНА ІНСТАЛЯЦІЯ З ДЕРЕВИНИ «МОЛОТ ПЕРУНА»**

ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ

Міфологія Бога Перуна
(взято з платформи Пінтерест)

ПОШУК ТВОРЧОЇ ІДЕЇ

ПРОЦЕС ВИКОНАННЯ

ГРАФІЧНА ПОДАЧА

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ

ЗДОБУВАЧ:
Ст. гр ДМ-21-1 Ельвіра ЦЕПЛЯЄВА
ОПП «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво та реставрація»

КЕРІВНИК:
Сергій ДУБОВИК
Старший викладач
Гуманітарно-педагогічний
факультет

АНОТАЦІЯ:
Кваліфікаційну роботу виконано з урахуванням художньо-технологічних особливостей об'ємної та геометричної різьби по дереву. Основна ідея декоративної інсталяції є молот Перуна як символ сили, мужності та віри в сло'нській міфології, що об'єднує матеріальний та духовний світ.

Рисунок Д.1 – Постер до роботи «Молот Перуна»

ДОДАТОК Е
(обов'язковий)

ВИКОНАНА ДЕКОРАТИВНА ІНСТАЛЯЦІЯ «МОЛОТ ПЕРУНА»

Рисунок Е.1 – Готовий виріб «Молот Перуна»